ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 30ής Απριλίου 1998 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-377/96 έως C-384/96,

που έχουν ως αντικείμενο αιτήσεις του Cour de cassation του Βελγίου προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, με τις οποίες ζητείται, στο πλαίσιο των διαφορών που εκκρεμούν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

August De Vriendt

και

Rijksdienst voor Pensioenen (C-377/96),

και μεταξύ

Rijksdienst voor Pensioenen

και

René van Looveren (C-378/96),

και μεταξύ

Rijksdienst voor Pensioenen

* Γλώσσες διαδικασίας: η ολλανδική και η γαλλική.

και

Julien Grare (C-379/96),

και μεταξύ

Rijksdienst voor Pensioenen

και

Karel Boeykens (C-380/96),

και μεταξύ

Rijksdienst voor Pensioenen

και

Frans Serneels (C-381/96),

και μεταξύ

Office national des pensions (ONP)

και

Fredy Parotte (C-382/96),

και μεταξύ

Office national des pensions (ONP)

και

Camille Delbrouck (C-383/96),

και μεταξύ

Office national des pensions (ONP)

και

Henri Props (C-384/96),

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία του άρθρου 7 της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978, περί της προοδευτικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/003, σ. 160),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους H. Ragnemalm (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, R. Schintgen, G. F. Mancini, J. L. Murray και G. Hirsch, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: S. Alber
γραμματέας: L. Hewlett, υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— το Office national des pensions (Rijkdienst voor Pensioenen), εκπροσωπούμενο από τον Gabriel Perl, administrateur général,

— η Karel Boeykens, εκπροσωπούμενη από τους René Bützler, δικηγόρο Βρυξελλών, και Lieven Lenaerts, δικηγόρο Αμβέρσας,

— η Βελγική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Marcel Colla, Υπουργό Δημόσιας Υγείας και Συντάξεων,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένη από τον Pieter Jan Kuijper, νομικό σύμβουλο, και την Marie Wolfcarius, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις του Office national des pensions, εκπροσωπούμενου από τον Jan C. A. De Clerck, σύμβουλο, της Βελγικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από τον J. Devadder, γενικό σύμβουλο στο Υπουργείο Εξωτερικών, Εξωτερικού Εμπορίου και Συνεργασίας για την Ανάπτυξη, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον Pieter Jan Kuijper και την Marie Wolfcarius, κατά τη συνεδρίαση της 27ης Νοεμβρίου 1997,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 15ης Ιανουαρίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διατάξεις της 4ης Νοεμβρίου 1996, που περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 27 Νοεμβρίου 1996, το Cour de cassation του Βελγίου υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ, τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς

την ερμηνεία του άρθρου 7 της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978, περί της προοδευτικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/003, σ. 160, στο εξής: οδηγία).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφορών μεταξύ, αφενός, των De Vriendt (C-377/96), Van Looveren (C-378/96), Grare (C-379/96), Bocykens (C-380/96), Serneels (C-381/96), Parotte (C-382/96), Delbrouck (C-383/96) και Props (C-384/96) και, αφετέρου, του l'Office national des pensions (εθνικού συνταξιοδοτικού φορέα, στο εξής: ONP), σχετικά με τον υπολογισμό των συντάξεών τους.

3 Με διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 9ης Ιανουαρίου 1997, διατάχθηκε η ένωση και συνεκδίκαση των υποθέσεων αυτών προς διευκόλυνση της έγγραφης και προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

4 Το βασιλικό διάταγμα 50, της 24ης Οκτωβρίου 1967, περί συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου και συντάξεως επιζώντων των μισθωτών εργαζομένων [*Moniteur belge* (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως του Βελγίου) της 27ης Οκτωβρίου 1967, στο εξής: βασιλικό διάταγμα 50], εφαρμοστέο μέχρι 1ης Ιανουαρίου 1991, καθόρισε ως κανονική ηλικία συνταξιοδοτήσεως το 65ο έτος για τους άνδρες και το 60ό έτος για τις γυναίκες.

5 Δυνάμει του άρθρου 10 του βασιλικού διατάγματος 50, δικαίωμα συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου αποκτάται, για κάθε ημερολογιακό έτος, κατ' αναλογία ενός κλάσματος των αποδοχών του ενδιαφερομένου, το ύψος των οποίων καθορίζεται βάσει ορισμένων ειδικών κανόνων και οι οποίες λαμβάνονται υπόψη κατά ποσοστό 75 % ή 60 %, αναλόγως του αν ο ενδιαφερόμενος έχει συντηρούμενο σύζυγο. Το κλάσμα που αντιστοιχεί σε κάθε ημερολογιακό έτος έχει ως αριθμητή τη μονάδα και ως παρονομαστή αριθμό ο οποίος δεν μπορεί να υπερβαίνει το 45 για τους άνδρες και το 40 για τις γυναίκες.

6 Αν η διάρκεια της επαγγελματικής σταδιοδρομίας υπερβαίνει τα 40 ή τα 45 έτη, λαμβάνονται υπόψη τα πλέον ευνοϊκά για τον ενδιαφερόμενο ημερολογιακά έτη αυτής της περιόδου.

7 Το βασιλικό διάταγμα 50 προέβλεπε ότι τόσο οι γυναίκες όσο και οι άνδρες μπορούσαν να λάβουν σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου κατά πέντε έτη νωρίτερα από το απαιτούμενο κατώτατο όριο ηλικίας, με μείωση της συντάξεως αυτής κατά 5 % για κάθε έτος πρόωρης συνταξιοδότησης. Η δυνατότητα πρόωρης συνταξιοδότησης για τις γυναίκες καταργήθηκε με το βασιλικό διάταγμα 415 της 16ης Ιουλίου 1976.

8 Από 1ης Ιανουαρίου 1991, ένα νέο σύστημα, το οποίο εισήχθη με τον νόμο της 20ής Ιουλίου 1990, περί διαφοροποιήσεως της ηλικίας συνταξιοδοτήσεως των εργαζομένων και προσαρμογής των συντάξεων των εργαζομένων στην εξέλιξη του γενικού βιοτικού επιπέδου (*Moniteur belge* της 15ης Αυγούστου 1990, στο εξής: νόμος του 1990), προβλέπει τη δυνατότητα για τους μισθωτούς, ανεξαρτήτως φύλου, να συνταξιοδοτούνται από το 60ό έτος της ηλικίας τους.

9 Όσον αφορά τον υπολογισμό της συντάξεως, ο νόμος του 1990 προβλέπει ότι το δικαίωμα συνταξιοδοτήσεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου αποκτάται, για κάθε ημερολογιακό έτος, κατ' αναλογία ενός κλάσματος των αποδοχών, καθοριζόμενου με το βασιλικό διάταγμα 50, καθώς και ότι ο παρονομαστής του κλάσματος αυτού είναι 45 για τους άνδρες και 40 για τις γυναίκες.

10 Εξάλλου, ο νόμος του 1990 κατάργησε για τους άνδρες τη μείωση της συντάξεως κατά 5 % ανά έτος, σε περίπτωση πρόωρης συνταξιοδότησης.

11 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας απαγορεύει κάθε διάκριση βασιζόμενη στο φύλο, είτε άμεσα είτε έμμεσα, όσον αφορά τον υπολογισμό των παροχών, περιλαμβανομένων των παροχών γήρατος.

12 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', όμως, της οδηγίας, το οποίο προβλέπει παρεκκλίσεις από την εν λόγω αρχή, ορίζει ότι:

«1. Η (...) οδηγία δεν θίγει την ευχέρεια που έχουν τα κράτη μέλη να αποκλείουν από το πεδίο εφαρμογής της:

α) τον καθορισμό της ηλικίας συνταξιοδοτήσεως για τη χορήγηση συντάξεων γήρατος και συντάξεων εν γένει και τις συνέπειες που είναι δυνατό να προκύψουν για άλλες παροχές·

(...).»

13 Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 1ης Ιουλίου 1993, C-154/92, Van Cant (Συλλογή 1993, σ. I-3811), το Arbeidsrechtbank te Antwerpen ζήτησε από το Δικαστήριο να διευκρινίσει αν ο τρόπος υπολογισμού της συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου των ανδρών εργαζομένων, όπως αυτός εκτέθηκε ανωτέρω, συνιστά διάκριση βασιζόμενη στο φύλο, κατά την έννοια του άρθρου 4 της οδηγίας.

14 Στη σκέψη 13 της προαναφερθείσας απόφασης Van Cant το Δικαστήριο έκρινε ότι, σε περίπτωση που η εθνική ρύθμιση έχει καταργήσει τη διαφορά της ηλικίας συνταξιοδοτήσεως που υφίστατο μεταξύ εργαζομένων ανδρών και γυναικών — πραγματικό στοιχείο του οποίου η διαπίστωση εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο —, δεν μπορεί πλέον να γίνει επίκληση του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας, προς δικαιολόγηση της διατηρήσεως μιας διαφοράς ως προς τον τρόπο υπολογισμού της συντάξεως που συνδέεται με τη διαφορά στην ηλικία συνταξιοδοτήσεως.

15 Με την ίδια απόφαση το Δικαστήριο αποφάνθηκε στη συνέχεια ότι τα άρθρα 4, παράγραφος 1, και 7, παράγραφος 1, της οδηγίας δεν επιτρέπουν να

διατηρείται, βάσει εθνικής ρυθμίσεως η οποία επιτρέπει στους εργαζόμενους, άνδρες και γυναίκες, να συνταξιοδοτούνται από την ίδια ηλικία, ένας τρόπος υπολογισμού της συντάξεως ο οποίος διαφέρει ανάλογα με το φύλο, εφόσον η διαφορά αυτή απορρέει από τη διαφορά στην ηλικία συνταξιοδοτήσεως που ίσχυε προηγουμένως.

16 Με αποφάσεις που εκδόθηκαν μεταξύ 18ης Δεκεμβρίου 1990 και 16ης Δεκεμβρίου 1994, ο ONP χορήγησε στους ενδιαφερομένους, όλους άνδρες μισθωτούς εργαζόμενους, σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου βάσει ενός κλάσματος εκφράζοντος τις σταδιοδρομίες σε τεσσαρακοστά πέμπτα.

17 Με εφέσεις που άσκησαν ενώπιον των Arbeidshof te Antwerpen (C-378/96 έως C-381/96), Arbeidshof te Gent (C-377/96) και cour du travail de Liège (C-382/96 έως C-384/96), οι ενδιαφερόμενοι ζήτησαν να υπολογιστεί η σύνταξή τους σε τεσσαρακοστά και όχι σε τεσσαρακοστά πέμπτα.

18 Το Arbeidshof te Gent, με απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 1995, επιβεβαίωσε την απόφαση του ONP. Αντιθέτως, με αποφάσεις της 10ης Νοεμβρίου και της 15ης Δεκεμβρίου 1995, το cour du travail de Liège μεταρρύθμισε τις αποφάσεις του εν λόγω οργανισμού, κρίνοντας ότι οι ενδιαφερόμενοι εδικαιούντο συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου βάσει επαγγελματικής σταδιοδρομίας υπολογιζόμενης σε τεσσαρακοστά. Το Arbeidshof te Antwerpen δέχθηκε, επίσης, με τέσσερις αποφάσεις της 10ης Ιανουαρίου 1996, τα αιτήματα των ενδιαφερομένων.

19 Ο De Vriendt (C-377/96) και ο ONP (C-378/96 έως C-384/96) άσκησαν αναιρέσεις ενώπιον του Cour de cassation.

20 Στις 19 Ιουνίου 1996, ενώ δηλαδή εκκρεμούσαν οι εν λόγω ένδικες υποθέσεις, το βελγικό Κοινοβούλιο ψήφισε νόμο ερμηνευτικό του νόμου του 1990 (*Moniteur belge* της 20ής Ιουλίου 1996, στο εξής: ερμηνευτικός νόμος).

21 Στο άρθρο 2 του ερμηνευτικού νόμου δίδεται η ερμηνεία της έννοιας «σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου» ως εξής:

«Για την εφαρμογή των άρθρων 2, παράγραφοι 1, 2 και 3, και 3, παράγραφοι 1, 2, 3, 5, 6 και 7, του νόμου της 20ής Ιουλίου 1990, περί διαφοροποιήσεως της ηλικίας συνταξιοδοτήσεως των μισθωτών και προσαρμογής των συντάξεων των μισθωτών προς την εξέλιξη του βιοτικού επιπέδου, ως "σύνταξη λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου" νοείται το εισόδημα αναπληρώσεως που χορηγείται στον δικαιούχο, ο οποίος λογίζεται ως καταστάς ανίκανος προς εργασία λόγω γήρατος, ανικανότητα η οποία θεωρείται ότι επέρχεται στο 65ο έτος της ηλικίας για τους άνδρες και στο 60ό έτος της ηλικίας για τις γυναίκες δικαιούχους.»

22 Τέλος, από τη δικογραφία προκύπτει ότι στις 26 Ιουλίου 1996 εκδόθηκε νόμος-πλαίσιο περί εκσυγχρονισμού της κοινωνικής ασφαλίσεως και διασφαλίσεως της βιωσιμότητας των προβλεπομένων εκ του νόμου συνταξιοδοτικών συστημάτων (*Moniteur belge* της 1ης Αυγούστου 1996) και ότι στις 23 Δεκεμβρίου 1996 εκδόθηκε βασιλικό διάταγμα προς εκτέλεση του εν λόγω νόμου-πλαίσιου (*Moniteur belge* της 17ης Ιανουαρίου 1997). Η κανονιστική αυτή ρύθμιση τέθηκε σε ισχύ από 1ης Ιουλίου 1997 και προβλέπει:

— τη διατήρηση ως ηλικίας συνταξιοδοτήσεως του 65ου έτους καθώς και τον υπολογισμό της συντάξεως σε τεσσαρακοστά πέμπτα για τους άνδρες·

— τη σταδιακή αύξηση της ηλικίας συνταξιοδοτήσεως στο 65ο έτος, καθώς και τον υπολογισμό της συντάξεως για τις γυναίκες επί μεταβατική περίοδο 13 ετών, λήγουσα το 2009·

— την ταυτόχρονη προσαρμογή, με τον ίδιο ρυθμό προοδευτικότητας, των ορίων ηλικίας στους υπολοίπους τομείς της κοινωνικής ασφαλίσεως, ώστε το 2009 το όριο συνταξιοδοτήσεως για τις γυναίκες να είναι επίσης το 65ο έτος·

— τη διατήρηση της διαφοροποιημένης ηλικίας συνταξιοδοτήσεως, δηλαδή τη δυνατότητα πρόωρης συνταξιοδοτήσεως στο 60ό έτος για τους άνδρες και τις γυναίκες, εφόσον αποδεικνύεται ότι πληρούται η σχετική με την προϋπηρεσία προϋπόθεση. Η προϋπόθεση αυτή είναι σταδιοδρομία 20 ετών το 1997, βαίνουσα αύξουσα, ώστε το 2005 η προϋπόθεση της σταδιοδρομίας να είναι τα 35 έτη.

23 Το Cour de cassation έχοντας αμφιβολίες ως προς το αν συμβιβάζεται ο νόμος του 1990, όπως προκύπτει από τον ερμηνευτικό νόμο, με το κοινοτικό δίκαιο, αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα τρία προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχει το άρθρο 7 της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978, την έννοια ότι επιτρέπει στα κράτη μέλη να καθορίζουν διαφορετική, αναλόγως του φύλου, ηλικία κατά την οποία οι άνδρες και οι γυναίκες θεωρούνται ότι καθίστανται ανίκανοι προς εργασία, λόγω γήρατος, ενόψει της αποκτήσεως του δικαιώματος συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συντάξιμου χρόνου μισθωτών εργαζομένων και, κατά συνέπεια, να υπολογίζουν τις συντάξεις κατά διαφορετικό τρόπο όπως περιγράφεται στην παρούσα υπόθεση;

2) Έχει το άρθρο αυτό την έννοια ότι δεν επιτρέπει στους άνδρες και στις γυναίκες οι οποίοι λογίζονται ανίκανοι προς εργασία λόγω γήρατος από το 65ο και από το 60ό έτος της ηλικίας, αντιστοίχως, και χάνουν από την ηλικία αυτή τα οικεία δικαιώματα για παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως, όπως είναι τα επιδόματα ανεργίας, να προβάλλουν απόλυτο δικαίωμα συνταξιοδοτήσεως από το 60ό έτος της ηλικίας, της συντάξεως υπολογιζομένης κατά διαφορετικό τρόπο για τους άνδρες και για τις γυναίκες;

3) Τι σημαίνει η φράση "ηλικία συνταξιοδοτήσεως για τη χορήγηση συντάξεων εν γένει" (στη γαλλική: l'âge de la retraite· στην αγγλική: pensionable age), που χρησιμοποιείται στο άρθρο 7 της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978; την ηλικία από την οποία αποκτάται το δικαίωμα συντάξεως ή την ηλικία κατά την οποία ο μισθωτός λογίζεται ότι καθίσταται ανίκανος προς εργασία λόγω γήρατος, σύμφωνα με τα κριτήρια της εθνικής ρυθμίσεως και λαμβάνει εισόδημα αναπληρώσεως το οποίο αποκλείει άλλες παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως που ανταποκρίνονται στον ίδιο χαρακτηρισμό;

Μπορεί να ερμηνευθεί αυτός ο όρος ως καλύπτων αμφότερους τους προαναφερθέντες ορισμούς;»

24 Με τα ερωτήματα αυτά, τα οποία επιβάλλεται να εξεταστούν από κοινού, το αιτούν δικαστήριο ερωτά ουσιαστικώς αν το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας έχει την έννοια ότι παρέχει στα κράτη μέλη την ευχέρεια να καθορίζουν την ηλικία στην οποία θεωρείται ότι οι εργαζόμενοι καθίστανται ανίκανοι προς εργασία λόγω γήρατος, ώστε να συνταξιοδοτούνται στην ηλικία των 65 ετών οι άνδρες και στην ηλικία των 60 ετών οι γυναίκες, και εντεύθεν να υπολογίζεται το ύψος της συντάξεως κατά τρόπο διαφορετικό αναλόγως του φύλου του εργαζομένου, έστω κι αν οι άνδρες εργαζόμενοι δικαιούνται ανυπερθέτως εισοδήματος αναπληρώσεως υπό μορφή συντάξεως από του 60ού έτους της ηλικίας τους.

25 Υπενθυμίζεται, κατ' αρχάς, ότι κατά πάγια νομολογία η δυνατότητα παρεκκλίσεως που προβλέπει το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικώς (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση της 30ής Μαρτίου 1993, C-328/91, Thomas κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-1247, σκέψη 8). Συνεπώς, σε περίπτωση κατά την οποία, κατ' εφαρμογή του άρθρου αυτού, ένα κράτος μέλος προβλέπει διαφορετική ηλικία για τη χορήγηση συντάξεως γήρατος και συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου μεταξύ ανδρών και γυναικών, τα όρια της επιτρεπόμενης παρεκκλίσεως περιορίζονται στις διακρίσεις οι οποίες συνδέονται αναγκαίως και αντικειμενικώς με τη διαφορά της ηλικίας συνταξιοδοτήσεως (αποφάσεις Thomas κ.λπ., προαναφερθείσα, και της 19ης Οκτωβρίου 1995, C-137/94, Richardson, Συλλογή 1995, σ. I-3407, σκέψη 18). Αντιθέτως, αν η εθνική κανονιστική ρύθμιση έχει καταργήσει τη διαφορά της ηλικίας συνταξιοδοτήσεως, δεν επιτρέπεται στο κράτος μέλος να διατηρεί σε ισχύ διαφορές ως προς τον τρόπο υπολογισμού της συντάξεως αναλόγως του φύλου (απόφαση Van Cant, προαναφερθείσα, σκέψη 13).

26 Από τη φύση των εξαιρέσεων που προβλέπει το άρθρο 7, παράγραφος 1, της οδηγίας προκύπτει ότι πρόθεση του κοινοτικού νομοθέτη ήταν να επιτρέψει στα κράτη μέλη να διατηρήσουν προσωρινώς, όσον αφορά τις συντάξεις, τα πλεονεκτήματα που έχουν αναγνωριστεί στις γυναίκες, ώστε αυτά να μπορέσουν να προβούν προοδευτικώς στην τροποποίηση, ως προς το σημείο αυτό, των συνταξιοδοτικών τους συστημάτων χωρίς να διαταραχθεί η περίπλοκη οικονομική ισορροπία των συστημάτων αυτών, η σπουδαιότητα της οποίας δεν μπορεί να παραγνωριστεί (απόφαση της 7ης Ιουλίου 1992, C-9/91, Equal Opportunities Commission, Συλλογή 1992, σ. I-4297, σκέψη 15).

27 Πρέπει, επομένως, να καθοριστεί αν, σε περίπτωση όπως αυτή της κύριας δίκης, η διάκριση ως προς τον τρόπο υπολογισμού των συντάξεων λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου συνδέεται αναγκαίως και αντικειμενικώς με τη διατήρηση σε ισχύ εθνικών διατάξεων που καθορίζουν την ηλικία χορηγήσεως συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου κατά τρόπο διαφορετικό, αναλόγως του φύλου, και, κατά συνέπεια, εμπίπτουν στην παρέκκλιση του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας.

28 Συναφώς, επιβάλλεται να υπομνηστεί ότι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 13 της προαναφερθείσας απόφασης Van Cant, το ζήτημα αν η εθνική κανονιστική ρύθμιση διατήρησε σε ισχύ διαφορά ως προς την ηλικία συνταξιοδοτήσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών εργαζομένων αποτελεί ζήτημα πραγματικό του οποίου η διαπίστωση εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο.

29 Σε περίπτωση που μια τέτοια διαφορά διατηρείται, επιβάλλεται να τονιστεί ότι ο καθορισμός της ηλικίας για τη χορήγηση συντάξεως λόγω συμπληρώσεως συνταξίμου χρόνου προσδιορίζει πράγματι τη διάρκεια της περιόδου κατά την οποία οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να καταβάλλουν εισφορές στο συνταξιοδοτικό σύστημα.

30 Επομένως, σε μια τέτοια περίπτωση, διάκριση ως προς τον τρόπο υπολογισμού των συντάξεων, όπως αυτή που προκύπτει από την επίμαχη εθνική νομοθετική ρύθμιση, συνδέεται αναγκαίως και αντικειμενικώς με τη διατηρηθείσα διαφορά ως προς τον καθορισμό της ηλικίας συνταξιοδοτήσεως.

31 Ενόψει των ανωτέρω σκέψεων, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας έχει την έννοια ότι, αν μια εθνική κανονιστική ρύθμιση έχει διατηρήσει διαφορά ως προς την ηλικία συνταξιοδοτήσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών εργαζομένων, το οικείο κράτος μέλος μπορεί να υπολογίσει το ύψος της συντάξεως κατά τρόπο διαφορετικό, αναλόγως του φύλου του εργαζομένου.

Επί των δικαστικών εξόδων

32 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Βελγική Κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διατάξεις της 4ης Νοεμβρίου 1996 το Cour de cassation του Βελγίου, αποφαίνεται:

Το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 79/7/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1978, περί της προοδευτικής εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών σε θέματα κοινωνικής ασφαλίσεως, έχει την έννοια ότι, αν μια εθνική κανονιστική ρύθμιση έχει διατηρήσει διαφορά ως προς την ηλικία συνταξιοδοτήσεως μεταξύ ανδρών και γυναικών εργαζομένων, το οικείο κράτος μέλος μπορεί να υπολογίσει το ύψος της συντάξεως κατά τρόπο διαφορετικό, αναλόγως του φύλου του εργαζομένου.

Ragnemalm Schintgen Mancini

Murray Hirsch

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 30 Απριλίου 1998.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του έκτου τμήματος

H. Ragnemalm